

Sosiaali- ja terveysministeriö

VN/5997/2024

Lausunto lastensuojelun poikkihallinnollisen valmisteluryhmän ehdotuksista

Yleistä

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 6.3.2024 virkamiesvalmisteluryhmän valmistelemaan ehdotukset tarvittavista säädösmuutoksista vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttävien ja rikoksia tekevien alaikäisten nuorten integroidun ja suljetun kuntoutuspalvelun perustamiseksi sekä säädösmuutoksista, joilla voidaan puuttua lasten luvattomiin poissaoloihin lastensuojelulaitoksista.

Valmisteluryhmän työ on osa pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman (Valtioneuvosto 2023) mukaisesti toteutettavaa lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistusta. Sen yhtenä keskeisenä tavoitteena on varmistaa lapsen edun, hyvinvoinnin ja turvallisuuden toteutuminen rajoitustoimien käytön edellytyksiä selkeyttämällä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Opetushallitusta kuultavaksi 7.2.2025 valmisteluryhmän loppuraportin esityksiin liittyen. Opetushallitus lausuu valmisteluryhmän loppuraportista seuraavaa.

Opetushallitus yhtyy valmisteluryhmän näkemykseen julkisen vallan veloitteesta kehittää uudenlaisia palveluja alaikäisille nuorille, jotka käyttävät vakavasti päihteitä ja väkivaltaa. Palveluiden kehittäminen ja järjestäminen kyseiselle kohderyhmälle vaatii tiivistä yhteistyötä eri hallinnon alojen välillä. Uusi suljettu palvelu on tarkoitus ottaa käyttöön jo vuoden 2026 alussa. Lastensuojelulaissa säädettäisiin, mitä kuntouttavalla suljetulla laitospalvelulla tarkoitetaan. Jatkovalmistelun yhteydessä arvioidaan ja ratkaistaan myös, missä määrin palvelun tuottamisesta olisi tarpeen säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Opetushallitus pitää uuden lainsäädännön valmisteluaikataulua haasteellisena. Erityisesti, jos havaitaan jatkovalmistelun aikana, muidenkin hallinnon alojen tarvetta tehdä säädösmuutoksia.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että toimivaltuuksista säädetään tarkasti. Lapsen perusoikeuksien rajoituksista tulee säätää mahdollisimman tarkkarajaisesti. Tärkeää on myös eri viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistyön ja toimivaltuuksien yhteensovittaminen. Tarvitaan riittävät resurssit lainsäädännön ja turvallisuusosaamisen kouluttamiseen.

Opetushallitus pitää myös tärkeänä, että oppivelvollisuuslain mukaiset velvollisuudet koskevat sijoitettuja lapsia. Heidän sivistykselliset oikeutensa tulisi varmistaa, ja mahdolliset esteet perusopetukseen tai TUVA-koulutuksen osallistumiseen tulisi poistaa. Opetushallituksen näkemyksiä valmisteluryhmän ehdotuksiin:

Uusi suljettu kuntouttava laitospalvelun pituus

Opiskelukykyisyyden saavuttaminen voi viedä aikaa ja oppimistulosten kannalta on tärkeää saada aikaa oppimiseen ja mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin. Nuoren tulevaisuuden kannalta tämä voi olla ratkaisevaa.

Palvelun rahoitus

Toiminnan käynnistämiseen on varattu valtion talousarvioon rahoitus ensivaiheessa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisille lastensuojeluyksiköille.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että käynnistysvaiheen jälkeen varmistetaan suljetun laitospalvelun toimintaedellytykset ja riittävät resurssit. Koska suunniteltu uusi suljettu laitospalvelu vaatii henkilökunnalta erityisosaamista ja pienempiä osastoja, tulee jo valmisteluvaiheessa varmistaa myös opetuksen järjestäminen ja riittävä rahoitus. Uusi suljettu laitospalvelu ei saa myöskään heikentää muiden osastojen toimintaedellytyksiä lastensuojeluyksiköissä.

Oppivelvollisuus ja opetuksen järjestäminen

Opetushallituksen tulosoajamilla Valtion koulukodeilla on opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä toistaiseksi voimassa oleva perusopetuksen sekä tutkintokoulutukseen valmentavan (TUVA) koulutuksen järjestämislupa. Luvan mukaisesti opetus järjestetään osana koulukodin toimintaa ja on tarkoitettu koulukotiin sijoitetuille lapsille. Näillä koulutusmuodoilla on erilliset rahoitukset. Opetushallituksen mielestä on tärkeää varmistaa, että molemmilla kouluasteilla on riittävä ja jatkuva rahoitus koulutusten järjestämiseksi sijoitetuille lapsille. Opetuksen rahoituksen tulisi olla ennakoitavaa ja mahdollistaa laadukas ja opetussuunnitelman mukainen opetus ja muut palvelut, kuten opiskeluhuollon palvelut perusopetuksessa sekä TUVA-koulutuksessa.

Turvallisuus

Suljettuun laitospalveluun sijoitettaisiin vakavaa väkivaltaa käyttäviä ja rikollisia tekoja tekeviä lapsia, joten turvallisuusosaamiselle samoin kuin työturvallisuudelle ja -suojelulle olisi korostunut tarve.

Opetushallitus pitää erittäin tärkeänä, että turvallisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota jo valmisteluvaiheessa. Suljetun laitospalvelun toiminta on uutta ja henkilökunnan kannalta on tärkeää, että turvallisuusosaaminen varmistetaan. Vastuut ja toimivalta tulee määritellä selkeästi tämän tyyppisessä työskentely-ympäristössä. Ulkopuolisten turvapalvelujen käyttö pitää olla suunnitelmallisesti. Hoitohenkilökunnan lisäksi myös opetuspuolen henkilöstä tarvitsee turvallisuusosaamista.

Päätöksenteko- ja toimivaltuuskysymykset

On mahdollista, että lapsen lastensuojeluasiakkuus käynnistyy vasta siinä vaiheessa, kun hän jää kiinni vakavasta rikollisesta teosta, tai lapsella saattaa olla ennen suljettuun laitospalveluun siirtymistä avoimuuden asiakkuus. Sääntely tulee osaksi lastensuojelulainsäädännön kokonaisuutta, joten sen tarkempi sisältö ja rakenne tarkentuvat lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksen valmistelun edetessä.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että selkeästi määritellään, keitä uusi suljettu laitospalvelu koskee. Alaikäisiä nuoria on tällä hetkellä nuorten osastoilla joissain vankiloissa. Siirtykö osa

heistä suljetun laitospalvelun piiriin, vai koskeeko tämä rikoksia tehneitä alle 15-vuotiaita? Opetuksen järjestämisen ja tiedon siirron kannalta on tärkeää tietää, keille suljettua laitospalvelua tullaan tarjoamaan.

Tilaratkaisuista

Asuinyksiköt olisivat pieniä ja toisistaan erillisiä. Suljetuin ja intensiivisin asuinyksikkö olisi mahdollisesti kaksipaikkainen, ja hoito- ja kasvatushenkilökunnan määrä olisi esimerkiksi kolme työntekijää per lapsi. Muut asuinyksiköt olisivat lähtökohtaisesti enintään kolme- tai nelipaikkaisia. Tämä mahdollistaisi eri sukupuolten ja myös toisilleen mahdollisesti vaaraksi olevien lasten (kuten esimerkiksi jengit, rikoskumppanit tms.) sijoittamisen erilleen toisiltaan. Laitoksen tulisi olla kaikilta osin puitteiltaan turvallinen. Sillä olisi lasten arkista ulkoilua varten aidattu ja virikkeellisen toiminnan mahdollistama piha-alue.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että jo suunnitteluvaiheessa huomioidaan koulun ja opetuksenjärjestämiseen vaadittavat tilaratkaisut ja tarpeet. Pienet osastot ja nuorten vaikea lähtötilanne tulee huomioida resurssien suunnittelussa.

Johtaja

Jarkko Niiranen

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Opetushallituksen asianhallintajärjestelmässä.